

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamine) eelnõu seletuskiri

1. SISSEJUHATUS

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu sisaldab sätteid intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamise kohta, mille eesmärk on võimaldada kiiremat ja efektiivsemat kaitset autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse väidetava rikkumise asjades. Selleks tehakse ettepanek võimaldada nendes asjades taotleda kohtult hagi tagamise korras, et kohus keelaks kostjal nimetatud õigusi rikkuvate toimingute tegemise või kohustaks vahendajat, kelle teenuseid õiguste rikkumiseks kasutatakse, rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks.

Ettepanekutega muudetakse tsiviilkohtumenetluse seadustikku (edaspidi TsMS).

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna intellektuaalse omandi ja konkurentsioiguse talituse juhataja Gea Lepik (gea.lepik@just.ee). Eelnõu seletuskirja mõjude analüüsi osa on koostanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse nõunik Külvi Noor (kylvi.noor@just.ee, 715 3444). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Mari Koik (mari.koik@just.ee, 620 8270).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ¹ (edaspidi *jõustamisdirektiiv*) art-st 9 tuleneb Eestile kohustus tagada kohtutele võimalus rakendada intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral tõhusaid esialgseid ja ennetavaid tõkendeid. Viidatud direktiivist tulenevad nõuded on Eesti õiguses täidetud mh TsMS-s. Eelnõu lahendab mõned kehtiva õiguse rakendamise praktikas ilmnenu kitsaskohad ning aitab seeläbi tagada Eesti õiguskorra parema vastavuse jõustamisdirektiivi art-le 9, sh nõudele, et kõnealused meetmed peavad olema tõhusad ja neid peab saama kohaldada ka vahendajate suhtes.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. a direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. – ELT L 157, 30.4.2004, lk 45–86.

Enne eelnõu koostamist ei koostatud väljatöötamiskavatsust, kuna see polnud Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määruse nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“² § 1 lg 2 p 5 kohaselt nõutav. Seaduseelnõu seadusena rakendamisega ei kaasne olulist õiguslikku muudatust ega muud olulist mõju, vaid sellega täpsustatakse olemasolevat regulatsiooni.

Eelnõu varasem versioon on esitatud kooskõlastamiseks ja arvamuse avaldamiseks 14. septembril 2018 teise eelnõu koosseisus („Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seadus (apellatsioonimenetluse optimeerimine)“)³. Praegune eelnõu sisaldab varasemast eelnõust eraldatud sätteid, mis puudutavad intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi tagamist. Eelnõu täiendamisel on arvestatud varasema eelnõu kohta esitatud märkusi. Nendega arvestamist kajastab seletuskirjale lisatud tabel.

Eelnõuga muudetakse TsMS-i redaktsiooni avaldamismärkega RT I, 19.03.2019, 23.

Eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu poolthäälte enamus, sest muudetakse tsiviilkohtumenetluse seadustikku (Eesti Vabariigi põhiseaduse § 104 lg 2 p 14).

2. SEADUSE EESMÄRK

Eelnõuga täpsustatakse hagi tagamise korral rakendatavaid abinõusid intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi korral. Arvestades, et rikkumise lõpetamisele suunatud menetlus võib olla aeganõudev, on tõhusate esialgsete meetmete kohaldamine intellektuaalomandi õiguse rikkumise asjades oluline, et tagada õiguste omajate õiguste ja huvide tõhus kaitse. Justiitsministeeriumile esitatud pöördumistes on Eesti huvirühmad juhtinud tähelepanu probleemidele rikkumiste kiire ja tõhusa lõpetamisega eelkõige internetikeskkonnas.⁴

Kohustus sätestada intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral kohtutele võimalus rakendada tõhusaid esialgseid ja ennetavaid tõkendeid tuleneb jõustamisdirektiivi art 9 lg 1 p-st a, mille aluseks on TRIPS-lepingu⁵ art 50 lg 1 p a. Viidatud direktiivi sätte kohaselt peab kohtul olema võimalik kohaldada väidetava rikkuja suhtes esialgset tõkendit, et ennetada peatset intellektuaalomandi õiguse rikkumist või esialgselt keelata väidetava rikkumise jätkamine või muuta selle jätkamine sõltuvaks tagatiste andmisest, mille eesmärk on õiguste omajale hüvitise tagamine. Neid kohtulikke tõkendeid peab olema võimalik rakendada ka vahendajate suhtes, kelle teenuseid kolmas osapool

² RT I, 29.12.2011, 228.

³ Viide EIS-i toimikule: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/57815a01-45c6-465c-909e-895ccf507cf9>.

⁴ Nt MTÜ Eesti Autoriõiguse Kaitse Organisatsioon 26.09.2015 pöördumine Justiitsministeeriumile.

⁵ Intellektuaalomandiõiguste kaubandusaspektide leping. – RT II 1999, 22, 123.

kasutab intellektuaalomandi õiguse rikkumisel. Eriti just digikeskkonnas on levinud vahendajate teenuste kasutamine intellektuaalomandi õigusi rikkuvateks tegevusteks ning paljudel sellistel juhtudel on vahendajatel kõige hõlpsam rikkumisele lõpp teha või see ära hoida. Direktiivi art 9 lg 1 p-s a sätestatud esialgseid meetmeid tuleb eristada sama direktiivi art-s 11 sätestatud tõkenditest, mis on nähtud ette vaidluse sisulise lahendamise tulemusel kohaldatava õiguskaitsevahendina.⁶

Eesti tsiviilkohtumenetluses võimaldab ajutiste kaitseabinõude rakendamist hagi tagamise instituut. Kehtivas õiguses on jõustamisdirektiivi art 9 lg 1 p-st a tulenevaid ajutisi ja ennetavaid meetmeid võimalik rakendada TsMS § 377 lg 1 või 2 alusel.

TsMS § 377 lg 1 järgi võib kohus hageja taotlusel hagi tagada, kui on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Vastava ohu esinemine tuleb kohtule põhistada.⁷ Sellel õiguslikul alusel hagi tagamise eesmärk on kindlustada hagi rahuldava kohtuotsuse täitmine või seda lihtsustada.⁸ Sellest järeldub, et tagatav nõue peab olema (sund)täidetav, mistõttu on § 377 lg 1 rakendatav eelkõige rahaliste nõuete tagamiseks, samuti muul juhul, kui haginõue on rahaliselt hinnatav.⁹ Juhul kui hageja nõue on suunatud tema õigusi rikkuva tegevuse lõpetamisele, on tal keeruline põhistada, et tagamata jätmise korral võib nõude täitmine osutuda raskendatuks või võimatuks. Seega ei ole § 377 lg 1 üldjuhul kohaldatav nt rikkumise lõpetamisele või sellest edaspidi hoidumisele suunatud nõude puhul.

Ühe hagi tagamise abinõuna on kohtul õigus TsMS § 378 lg 1 p 3 alusel keelata kostjal teatud toimingute tegemine, sh näiteks väidetava intellektuaalomandi õigust rikkuva tegevuse jätkamine. Samas on ebaselge, kas TsMS § 377 lg 1 alusel on võimalik kohustada vahendajat, kelle teenuseid rikkumisel kasutatakse, rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või vahetult eesiseisva rikkumise ärahoidmiseks. Teoreetiliselt oleks see võimalik TsMS § 378 lg 1 p 10 alusel, mis võimaldab kohtul kohaldada hagi tagamiseks ka kohtu poolt vajalikuks peetud muud abinõu. Hagi tagamise abinõu valikul kohtule antud diskretsiooniõiguse kasutamisel on kohus siiski seotud mh hagi tagamise instituudi üldise olemusega ning piirangutega, mis on välja kujunenud kohtupraktikas.¹⁰ Muu hulgas tuleb arvestada kohtupraktikas välja kujunenud põhimõttega, mille kohaselt ei tohi hagi tagamise abinõudega üldjuhul panna kolmandatele, menetlusvälistele isikutele aktiivseid kohustusi ega võtta neilt õigusi.¹¹ Vahendaja kohustamine rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või

⁶ Eesti õiguses vastab jõustamisdirektiivi art-le 11 võlaõigusseaduse (VÕS) (RT I 2001, 81, 487; RT I, 04.12.2019, 16) § 1055 lg 1 ja lg 3 p 1.

⁷ Vt TsMS § 381 lg 2 ja RKTkm 28.03.2018, nr 2-17-8524/32, p 9.2.

⁸ RKTkm 18.11.1998, nr 3-2-1-114-98; 27.10.2010, nr 3-2-1-74-10, p 12; 11.05.2011, nr 3-2-1-30-11, p 10.

⁹ Vt Kõve, V., Järvekülg, I., Ots, J., Torga, M. Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2017 (edaspidi *TsMS komm II*), § 377, p 3.1.4.1.a.

¹⁰ RKTkm 28.03.2018, nr 2-17-8524/32, p 11.

¹¹ Vt nt RKTkm 31.05.2012, nr 3-2-1-7-12, p 11; 20.03.2013, nr 3-2-1-135-12, p 14; 10.04.2019, nr 2-18-16690/41, p 18; RKTko 31.10.2018, nr 2-16-9519/78, p 40.

ärahooldamiseks on aga käsitatav tema kui kolmanda isiku õigustesse sekkumisena ning talle aktiivsete kohustuste panemisena. Lisaks vahendajale endale võivad olla mõjutatud ka kolmandate isikute (nt tema teenuste kasutajate) õigused.

TsMS § 377 lg 2 annab kohtule olukorras, kus hagi esemeks ei ole rahaline nõue, õiguse reguleerida hageja taotlusel vaidlusalust õigussuhet, eelkõige asja kasutusviisi, kui see on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel. Sätte eesmärk on anda kohtule võimalus vaidluse kestuse ajaks esialgselt reguleerida vaieldavat õigussuhet ning seeläbi tagada õigusrahu kuni vaidluse lõpliku lahendamiseni.¹² Õigussuhte esialgse reguleerimise otsene eesmärk ei ole kohtulahendi täitmise tagamine, mistõttu kohus võib seda teha sõltumata sellest, kas hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või teha selle võimatuks.¹³ Eeltoodud põhjusel on § 377 lg 2 intellektuaalomandi õiguse rikkumise asjades, kus üldjuhul on hageja eesmärk rikkumise peatamine kohtumenetluse ajaks, reeglina sobivam alus hagi tagamiseks kui sama sätte lg 1. Kohtupraktikas on leidnud kinnitust, et esialgselt reguleeritavaks õigussuhteks saab olla ka kostja õigusvastasest tegevusest tulenev lepinguväline õigussuhe.¹⁴

Samas ei pruugi ka § 377 lg 2 saavutada jõustamisdirektiivi art 9 lg 1 p-ga a ettenähtud eesmärgi. Esiteks on kaheldav, kas § 377 lg 2 järgi on võimalik kohaldada esialgseid tõkendeid ka vahendajate suhtes, kes ise ei ole õiguse rikkujaks ning kellega õiguse omajal seega vahetut õigussuhet ei ole. Riigikohus on selgitanud, et vaatamata sellele, et kohtul on TsMS § 377 lg 2 alusel vaidlusaluse õigussuhte esialgsel reguleerimisel ulatuslik diskretsiooniõigus, ei saa hagi tagada vaidlusaluse õigussuhte väliselt, vaid taotletud hagi tagamise abinõu peab kuuluma hagi esemeks oleva vaidlusaluse õigussuhte esialgse reguleerimise alla.¹⁵ Sellest saab järeldada, et hagi tagamiseks on võimalik reguleerida üksnes vaidlusalust õigussuhet, st reguleeritav õigussuhe peab olema hagi esemeks ning kohus ei saa sekkuda isikute suhetesse, mille üle kohtuvaidlus puudub.¹⁶ Sarnaselt TsMS § 377 lg-s 1 sätestatud hagi tagamise alusega on õiguskirjanduses leitud, et ka lg 2 järgi õigussuhte esialgsel reguleerimisel peab kohus vältima menetlusväliste kolmandate isikute õigustesse sekkumist.¹⁷ Teiseks on ebaselge, kas § 377 lg 2 alusel on võimalik kohustada kostjat hoiduma ka vahetult eesesisvast rikkumisest ning vahendajat sellist rikkumist ära hoidma, kuivõrd sellisel juhul ei ole poolte vahel veel tekkinud (lepinguvälist) õigussuhet, mida kohus saaks esialgselt reguleerida.

¹² Tsiviilkohtumenetluse seadustiku eelnõu (208 SE) seletuskiri, p 2.1.7.

¹³ TsMS § 377 lg 2 teine lause; vt RKTKm 25.05.2015, nr 3-2-1-55-15, p 11; 10.04.2019, nr 2-18-16690/41, p 15.

¹⁴ Nt RKTKm 25.05.2015, nr 3-2-1-55-15, p 11; 08.02.2017, nr 3-2-1-147-16, p-d 13-14.

¹⁵ Vt RKTKm 27.10.2010, nr 3-2-1-74-10, p 13; 24.10.2018, nr 2-16-17776/39, p 15; 10.04.2019, nr 2-18-16690/41, p 11.

¹⁶ Vt TsMS komm II, § 377, p 3.2.1.b.

¹⁷ TsMS komm II, § 378, p 3.5.10.1.c.

Eeltoodud põhjustel täpsustatakse eelnõuga hagi tagamist intellektuaalomandi õiguse rikkumisest tulenevate hagide korral. Muudatuste eesmärk on lahendada eelnevalt kirjeldatud kitsaskohad ja ebaselgus ning tagada Eesti õiguse kooskõla jõustamisdirektiivi art 9 lg 1 p-st a tulenevate nõuetega. Muu hulgas loetakse võimalus rakendada hagi tagamise abinõusid ka vahendajate suhtes.

3. EELNÕU SISU JA VÕRDLEV ANALÜÜS

Eelnõu koosneb ühest paragrahvist, millega muudetakse TsMS-i.

Paragrahvi 378 lg 2 muutmine, mis reguleerib hagi tagamise abinõusid intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi korral. Seda sätet muudetakse eelnõu p-dega 1 ja 2.

Muudetav lõige sätestab juba praegu abinõud, mida saab autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumisele tugineva hagi tagamiseks kohaldada. Eelnõuga struktureeritakse see lõige ümber ja jaotatakse punktideks. Lõike esimese lause sõnastuses ei tehta muudatusi, kuid see kehtestatakse § 378 lg 2 p-na 1. Lõike teine lause viiakse eraldi lg-sse 2³. Lisaks struktuuri muutmisele tehakse sättes kaks sisulist muudatust.

Peamine muudatus sätte kehtiva sõnastusega võrreldes on p-de 2 ja 3 lisamine. Lisatavate punktide kohaselt võib kohus lisaks p-s 1 nimetatud abinõudele keelata kostjal intellektuaalomandi õigust rikkuvate toimingute tegemise (p 2) või kohustada vahendajat, kelle teenuseid kasutatakse intellektuaalomandi õiguse rikkumise eesmärgil, rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks (p 3). See vastab jõustamisdirektiivi art 9 lg 1 p-le a.

Ühtlasi täiendatakse lõike alguseosa täpsustusega, et lõikes nimetatud meetmed on kohaldatavad, kui hagi tagatakse „käesoleva seadustiku § 377 lõikes 1 või 2 nimetatud alusel“. Selle eesmärk on täpsustada, et § 378 lg-s 2 nimetatud abinõud on kohaldatavad ka juhul, kui kohus tagab hagi § 377 lg 2 alusel, s.o õigussuhte esialgse reguleerimise teel. Kui kõnealust täpsustust § 378 lg 2 sõnastuses ei oleks, poleks selge, kas sättes nimetatud meetmed on käsitatavad õigussuhte esialgse reguleerimisena § 377 lg 2 tähenduses ja seega kohaldatavad ka olukorras, kus põhikohtuasjas tehtava lahendi täidetavus ei ole ohus (vrld § 377 lg 1), vaid hagi tagamine on vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul põhjusel. Samuti ei oleks selge, kas õigussuhte esialgse reguleerimisena § 377 lg 2 tähenduses on käsitatav ka vahendajale kohustuste panemine, arvestades, et vahendaja ja hagi tagamist taotleva isiku vahel ei ole tõenäoliselt ei lepingulist ega lepinguvälist õigussuhet ning isegi kui on, siis ei ole üldjuhul tegemist põhimenetluses vaidluse all oleva õigussuhtega.

Sättes kasutatud mõisteid „autoriõigus, autoriõigusega kaasnev õigus või tööstusomandiõigus“ tuleb tõlgendada kooskõlas jõustamisdirektiivi art-ga 2. Euroopa Komisjon on teinud avalduse, milles on loetletud nimekiri intellektuaalomandi õigustest, mida komisjon loeb minimaalselt olevat jõustamisdirektiiviga hõlmatud.¹⁸ Nimetatud avalduse ja direktiivi sõnastuse põhjal saab järeldada, et direktiiviga on hõlmatud üksnes sellised õigused, mida liikmesriigi riigisiseses õiguses kaitstakse intellektuaalomandi õigusena. Eesti õiguses jäävad seega direktiivi kohaldamisalast välja nt ärisaladuse ja muu konfidentsiaalse teabe kaitse, aga ka domeeninimed, mida iseseisvate intellektuaalomandi õigustena ei käsitata.¹⁹

Kohus saab hagi tagada vaid hageja avalduse alusel. Kui hagi tagamist taotletakse enne hagi esitamist (vastavalt TsMS §-le 382), on avalduse esitamiseks õigustatud isik, kellel on õigus hagi esitada. Intellektuaalomandi õiguse rikkumise asjades on selleks reeglina õiguse omanik, ent teatud juhtudel võib hagi esitamiseks olla õigustatud ka litsentsisaaja²⁰, kollektiivse esindamise organisatsioon²¹ või muu isik²².

Hagi tagamiseks rakendatavate abinõude subjekt on reeglina väidetav intellektuaalomandi õiguse rikkuja. Osas, milles abinõusid rakendatakse kostja suhtes, keelates tal intellektuaalomandi õigust rikkuvate toimingute tegemise, täpsustab lisatav § 378 lg 2 p 2 seadustiku § 378 lg 1 p-s 3 nimetatud abinõud, milleks on kostjal teatud tehingute ja toimingute tegemise keelamine. Sarnaselt täpsustab § 378 lg 2 p 1 (praegu lg 2 esimene lause) § 378 lg 1 p-s 2 nimetatud abinõu kohaldamist intellektuaalomandi õiguse rikkumisele tugineva hagi puhul.

Lisatava § 378 lg 2 p 3 kohaselt võib hagi tagamise abinõude subjektiks olla ka vahendaja, kelle teenuseid kasutatakse intellektuaalomandi õiguste rikkumiseks. Kohustus võimaldada esialgsete tõkendite kohaldamist ka selliste isikute suhtes tuleneb jõustamisdirektiivi art 9 lg 1 p-st a, autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste puhul Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2001/29/EÜ²³ (edaspidi *infoühiskonna direktiiv*) art 8 lg-st 3. Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb vahendajana mõista isikut, kes pakub teenust, mida on võimalik ühel või mitmel teisel isikul kasutada ühe või mitme intellektuaalomandi õiguse rikkumiseks või intellektuaalomandi õigusi

¹⁸ Komisjoni avaldus, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta artiklit 2 (2005/295/EC). – ELT L 94, 13.4.2005, lk 37.

¹⁹ Vt TsMS kumm II, § 244, p 3.1.4.b.

²⁰ Vt nt kaubamärgiseaduse (RT I 2002, 49, 308; RT I, 19.03.2019, 48) § 57 lg 3, patendiseaduse (RT I 1994, 25, 406; RT I, 19.03.2019, 59 (PatS)) § 54 lg 4.

²¹ Vt autoriõiguse seaduse (RT I 1992, 49, 615; RT I, 19.03.2019, 55) § 79 lg 6.

²² Nt tööstusomandiõiguse registreeringu taotleja (vt PatS § 52 lg 3), õiguste objektiks oleva leiutise või disainilahenduse autor või tema pärija (vt PatS § 51, kasuliku mudeli seaduse (RT I 1994, 25, 407; RT I, 19.03.2019, 57) § 48 lg 1, tööstusdisaini kaitse seaduse (RT I 1997, 87, 1466; RT I, 19.03.2019, 50) § 83).

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas. – ELT L 167, 22.06.2001, lk 10–19.

rikkuvale sisule või kaupadele ligipääsemiseks.²⁴ Seejuures ei ole oluline, et sellel isikul oleks väidetava õiguste rikkujaga mingi eriline (näiteks lepinguline) suhe²⁵. Näiteks on Euroopa Kohus käsitanud vahendajana internetiteenuse osutajaid,²⁶ sotsiaalvõrgustike platvorme²⁷ ja e-turge²⁸. Internetiväliste teenuste osutajatest on vahendajaks loetud näiteks turuhallide rentnikku, kes annab nendes hallides asuvaid erinevaid müügikohti allkasutusse kauplejatele, kellest mõni kasutab oma müügikohta kaubamärki kandvate võltsitud kaupade müümiseks.²⁹ Komisjon on avaldanud arvamust, et olenevalt konkreetse juhtumi asjaoludest võivad vahendajate hulka kuuluda ka näiteks posti- ja pakiteenuste osutajad, transpordi- ja logistikaettevõtted ning jaemüüjad.³⁰

Kõnealuse sätte kohaldamiseks peab olema tegemist autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse rikkumisele tugineva hagiga. Sellise hagi esemeks võib olla rikkumise lõpetamine või sellega ähvardamisest hoidumine (VÕS § 1055 lg 1), rikkumisest tulevikus hoidumine (VÕS § 1055 lg 3 p 1), aga ka rahaline nõue, nt rikkumisega tekitatud kahju hüvitamine (VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 5). Arvestades § 378 lg-s 2 ette nähtud, sh eelnõuga p-des 2 ja 3 lisatavate abinõude olemust, sobivad need eelkõige rikkumise lõpetamise ja sellest hoidumise nõudes esitatud hagi tagamiseks.

Hagi tagamise alused on nähtud ette § 377 lg-tes 1 ja 2. Kui hageja tugineb hagi tagamise alusena § 377 lg-le 1, peab ta kohtu ette tooma asjaolud, mille põhjal on alust arvata, et tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või selle võimatuks teha. Kui hageja taotleb § 377 lg 2 alusel õigussuhte esialgset reguleerimist, peavad olema täidetud selle üldised eeldused, s.o kohaldatav abinõu peab olema vajalik olulise kahju või omavoli vältimiseks või muul sellesarnasel põhjusel. Kohtupraktikas on peetud õigussuhte esialgset reguleerimist võimalikuks ka kahju suurendamise vältimiseks.³¹ Omavoli ei tohiks mõista kitsalt asjaõigusseaduse³² § 40 lg 2 tähenduses, s.o valdaja nõusolekuta seadusvastaselt asja valduse rikkumise või valduse äravõtmisena, vaid omavolina on käsitatav ka intellektuaalomandi õiguse omaja loata

²⁴ Vt EKo 27.03.2014, C-314/12, *UPC Telekabel Wien*.

²⁵ EKo 07.07.2016, C-494/15, *Tommy Hilfiger Licensing* jt, p 23. Seoses infoühiskonna direktiivi artikli 8 lõikega 3 vt ka EKo C-314/12, *UPC Telekabel Wien*, p-d 34–35.

²⁶ EKo 19.02.2007, C-557/07, *LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten*, p 46; C-314/12, *UPC Telekabel Wien*, p 40; 24.11.2011, C-70/10, *Scarlet Extended*, p 30.

²⁷ EKo 16.02.2012, C-360/10, *SABAM*, p 28.

²⁸ EKo 12.07.2011, C-324/09, *L'Oréal* jt, p 131.

²⁹ EKo C-494/15, *Tommy Hilfiger Licensing* jt, p 28.

³⁰ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele. Suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta. – COM(2017) 708 final, lk 17.

³¹ RKTkm 25.05.2015, 3-2-1-55-15, p 11.

³² RT I 1993, 39, 590; RT I, 22.02.2019, 11.

tema ainuõiguse teostamine.³³ Nii § 377 lg 2 sõnastusest kui ka Riigikohtu praktikast³⁴ on selge, et erinevalt lg-st 1 ei ole hagi tagamiseks esialgse õigussuhte reguleerimise korras oluline, kas hagi tagamata jätmine võib raskendada kohtuotsuse täitmist või teha selle võimatuks.

Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb hagi tagamise menetluses hinnata hagi lubatavust, sh küsimust, kas hageja väidete õigsuse korral oleks tema hagil edulootust ja kas haviga on võimalik hageja soovitatavat eesmärki saavutada.³⁵ Hagi õiguslikku perspektiivi hinnates peab kohus kontrollima, kas hageja on kooskõlas TsMS § 381 lg-ga 2 oma nõuet ja hagi tagamise aluseks olevaid asjaolusid põhistanud. TsMS § 378 lg-s 2 nimetatud abinõude kohaldamiseks tuleb hagejal mh põhistada seda, et ta on hagi esitamiseks õigustatud isik, s.o intellektuaalomandi õiguse omaja³⁶ või muu isik, kellel on seadusest tulenevalt õigus esitada õiguse kaitseks hagi. Kui reeglina ei eelda põhistamine TsMS § 235 tähenduses oma väidete kohta tõendite esitamist ja kohtu poolt neile hinnangu andmist,³⁷ siis jõustamisdirektiivi art 9 lg 3 järgi võivad kohtud ajutiste meetmete kohaldamiseks nõuda avaldajalt ka mõistlikult kättesaadava tõendusmaterjali esitamist piisava kinnituse saamiseks, et avaldaja on õiguste omaja ning et tema õigusi on rikutud või et on sellise rikkumise otsene oht.³⁸ Vahendaja suhtes esialgse tõkendi kohaldamiseks ei ole hageja kohustatud põhistama, et vahendaja tema õiguste rikkumise eest otseselt või kaudselt vastutab. Euroopa Liidu direktiivides eristatakse vahendajate vastutust ja nende suhtes tõkendite kohaldamise võimalust, kusjuures Euroopa Kohus on kinnitanud, et liikmesriikide kohustus võimaldada vahendajate suhtes tõkendite kohaldamist ei sõltu nende vastutusest.³⁹

Eelnõuga lisatav § 378 lg 2 p 3 võimaldab kohustada isikut, kelle teenuseid intellektuaalomandi õiguse rikkumiseks kasutatakse, rakendama meetmeid kas kestva rikkumise peatamiseks või eesseisva rikkumise ärahoidmiseks. Intellektuaalomandi õiguse rikkumise korral, mis seisneb teatud sisu internetis kättesaadavaks tegemises, võib nõuda vahendajalt näiteks vastava sisu mahavõtmist või sellele juurdepääsu blokeerimist. Vahendaja suhtes kohaldatavate meetmete kohta on Euroopa Kohus leidnud, et teatud tingimustel piisab ka sellest, kui kohustada vahendajat saavutama teatud eesmärki (nt keelatakse internetiühenduse pakkujal võimaldada oma klientidele juurdepääsu teatud veebilehele), ilma et kohus täpsustaks, milliseid konkreetseid meetmeid ta peab selleks rakendama.⁴⁰

³³ Samale seisukohale on asunud õiguskirjanduses, vt TsMS komm II, § 377, p 3.2.3.a.

³⁴ Vt nt RKTkm 25.05.2015, 3-2-1-55-15, p 11; 15.06.2016, 3-2-1-66-16, p 11; 10.04.2019, 2-18-16690/41/41, p 15.

³⁵ Vt RKTkm, 16.10.2017, 2-16-18531, p 9.

³⁶ Autoriõiguse puhul saab teatud juhtudel lähtuda autorsuse presumptsioonist (AutÕS § 29), tööstusomandi puhul aga registrisse kantud andmetest.

³⁷ Vt RKTkm, 16.10.2017, 2-16-18531, p 9; 03.02.2017, 3-2-1-83-16, p 16.

³⁸ See vastab TRIPS-lepingu artikli 50 lg-le 3.

³⁹ EKo C-324/09, *L'Oréal* jt, p 127; C-494/15, *Tommy Hilfiger Licensing* jt, p 22. Vt ka suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta (viide 29), lk 16.

⁴⁰ EKo C-314/12, *UPC Telekabel Wien*, p-d 52–57, 64.

Paragrahvi 378 täiendamine lg-tega 2² ja 2³. Seda tehakse eelnõu p-ga 2.

Lõikega 2² nähakse vahendajale ette tagatised juhuks, kui tema suhtes kohaldatakse § 378 lg 2 p-s 3 nimetatud abinõu, s.o kohustatakse teda rakendama meetmeid intellektuaalomandi õiguse rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks. Selleks laiendatakse vahendaja suhtes teatud tagatise, mis on hagi tagamise puhul ette nähtud vastaspoolele. Nendeks on eelkõige järgmised TsMS 40. peatükis sätestatud tagatised:

- 1) § 378 lg-st 4 tulenev põhimõte, et hagi tagava abinõu valikul tuleb arvestada, et kohaldatav abinõu koormaks kostjat üksnes niivõrd, kuivõrd seda võib pidada hageja õigustatud huvisid ja asjaolusid arvestades põhjendatuks. Rahalise hagi tagamisel tuleb arvestada hagi hinda.

Ka vahendaja suhtes rakendatav abinõu peab olema proportsionaalne ning arvestama hageja õigustatud huvide kõrval nii kostja kui ka vahendaja huvide ja õigustega, sh vahendaja kohustustega teiste teenuse kasutajate ees. Vastav nõue tuleneb jõustamisdirektiivi art-st 3, mille kohaselt peavad intellektuaalomandi õiguste jõustamise tagamiseks sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid olema õiglased ja proportsionaalsed ning neid tuleb rakendada viisil, mis võimaldab vältida tõkete loomist seaduslikule kaubandusele ja vältida nende kuritarvitamist. Vahendajatele kohustuste panemisel tuleb arvestada ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/31/EÜ⁴¹ art 15 lg-ga 1, mille kohaselt on liikmesriikidel keelatud kehtestada asjaomase direktiivi art-tes 12–14 käsitletud veebiteenuste vahendajatele üldist kohustust jälgida teavet⁴². Vahendajatele seatavate kohustuste piire on Euroopa Kohus selgitanud mh kohtuasjades *Scarlet Extended*⁴³ ja *SABAM*⁴⁴ ning Euroopa Komisjon 29. novembri 2017. a suunistes jõustamisdirektiivi teatavate aspektide kohta.⁴⁵

Kui hageja taotleb sellise abinõu kohaldamist, mis ei ole antud hagi tagamiseks sobiv või on kas kostja või vahendaja suhtes põhjendamatult koormav, ei ole võimalik hagi tagamise avaldust rahuldada. Seejuures ei tohi hagi tagamise abinõu kostjat ega vahendajat liigselt koormata sõltumata sellest, kas kohus kohaldab hagi tagamise alusena § 377 lg-t 1 või lg-t 2.⁴⁶ Huvide kaalumiseks vajalikud asjaolud peab kohtule esitama hageja, kusjuures vajaduse (ja võimaluse) korral võib kohus

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/31/EÜ, 8. juuni 2000, infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta). – EÜT L 178, 17.7.2000, lk 1–16.

⁴² Jõustamisdirektiivi art 2 lg 3 p-s a täpsustatakse, et asjaomane direktiiv ei tohi mõjutada elektroonilise kaubanduse direktiivi, eriti selle artikleid 12–15.

⁴³ EKo C-70/10, *Scarlet Extended*.

⁴⁴ EKo C-360/10, *SABAM*.

⁴⁵ Suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta (viide 29), lk 18.

⁴⁶ Vt RKTkm 15.06.2016, 3-2-1-66-16, p 12.

§ 384 lg 3 järgi hagi tagamiseks ära kuulata ka kostja seisukoha.⁴⁷ Eelnõuga laiendatakse § 384 lg-s 3 kostja kohta sätestatud ka vahendaja suhtes, mis annab kohtule võimaluse enne hagi tagamise otsustamist kuulata ära vahendaja seisukoht näiteks taotletava abinõu tehnilise võimalikkuse ja koormavuse (sh mõju tema teenuse osutamisele ja teistele kasutajatele) kohta vahendajale.

- 2) § 383 lg-st 1 kohtule tulenev õigus teha hagi tagamine või tagamise jätkumine sõltuvaks tagatise andmisest vastaspoolele tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks. Tagatise eesmärk on tagada kostjale vähemalt osaliselt tagatise arvel alusetu hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamine (§ 391).⁴⁸ Selle sätte laiendamine § 378 lg 2 p-s 3 nimetatud abinõu kohaldamise korral ka vahendajale kaasneb seega loogiliselt sellega, et vahendajale laiendatakse § 391 lg-s 1 sätestatud õigust nõuda hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamist. Samal ajal teenib tagatise regulatsioon ka menetlusökonoomia eesmärki, sundides hagejat enne hagi tagamise avalduse esitamist hoolikalt kaaluma selle vajalikkust, kuivõrd avalduse esitamine võib olla seotud rahalise väljaminekuga.⁴⁹

Tagatise nõudmine on § 383 lg 1 kohaselt kohtu kaalutusotsus. Arvestades abinõude olemust, mida kohus saab hagi tagamiseks § 378 lg 2 p 3 järgi vahendaja suhtes kohaldada, saavad need tagada vaid mitterahalise nõude, s.o rikkumise lõpetamise, sellega ähvardamisest hoidumise või rikkumisest tulevikus hoidumise nõude (vt VÕS § 1055 lg 1 ja lg 3 p 1) täitmist.

Tagatise tagasiandmist reguleerib § 195, mille lg 2 kohaselt küsib kohus tagatise andja avalduse kohta tagatise tagastamiseks seisukohta ka poolelt, kelle kasuks on tagatis antud, ning sellel poolel on lg 3 kohaselt ka õigus esitada tagatise tagastamise määruse peale määruskaebus. Nendes lõigetes selle “poole” kohta sätestatud, kelle kasuks on tagatis antud, kohaldatakse eelnõu kohaselt ka vahendaja suhtes.

- 3) § 384 lg-st 3 tulenev üldine põhimõte, et kostjale ja teistele menetlusosalistele hagi tagamise avalduse läbivaatamisest ei teatata. Sätte teise lause kohaselt võib kohus kostja eelnevalt ära kuulata, kui see on ilmselt mõistlik, eelkõige kui avalduses taotletakse vaidlusaluse õigussuhte esialgset reguleerimist. Sama paragrahvi esimene lõige võimaldab kohtul juhul, kui ta soovib kostja eelnevalt ära kuulata, lahendada hagi tagamise avaldus hiljem kui selle esitamise päevale järgneval tööpäeval.

Ära kuulamise võimaluse laiendamine kostja kõrval ka vahendajale on vajalik eelkõige selleks, et kohtul oleks võimalik küsida vahendaja seisukohta ja asjaolusid, mis on olulised taotletava hagi tagamise abinõu koormavuse ja proportsionaalsuse hindamiseks § 378 lg 4 tähenduses.⁵⁰ Kui kohus otsustab kuulata enne hagi tagamist ära vahendaja seisukoha, peab ta arvestama ohuga, et seeläbi võib ka kostja saada

⁴⁷ Vt RKTkm 31.05.2012, 3-2-1-7-12, p 13, vt ka TsMS komm II, § 378, p 3.9.2.b.

⁴⁸ RKTkm 10.12.2015, 3-2-1-140-15, p 10; 26.10.2016, 3-2-1-98-16, p 10.

⁴⁹ Vt TsMS komm II, § 383, p 3.1.

⁵⁰ Vt RKTkm 31.05.2012, 3-2-1-7-12, p 13. Vt ka TsMS komm II, § 378, p 3.9.2.b.

haginõudest teada. Seetõttu võiks vahendaja ärakuulamine enne hagi tagamist olla õigustatud eelkõige juhul, kui kohus kuulab ära ka kostja. Kui kohus otsustab eelnevalt ära kuulata ainult vahendaja, tohiks talle edastada ainult hagi tagamise taotlust puudutavad materjalid.

- 4) § 386 lg 1, mis reguleerib hagi tagamise abinõu asendamist ja hagi tagamise tühistamist. Lõike 1 kohaselt võib kohus poole taotlusel määrusega asendada ühe hagi tagamise abinõu teisega. Lõike 2 esimene lause võimaldab kohtul asjaolude muutumise korral, eelkõige hagi tagamise aluse äralangemisel või tagatise pakkumisel, või muul seadusega sätestatud alusel poole taotlusel hagi tagamise tühistada, arvestades teises lauses sätestatud piirangut. Lõike 3 kohaselt teatab kohus hagi tagamise abinõu asendamise või hagi tagamise tühistamise taotlusest teisele poolele, kellel on õigus esitada kohtule taotluse kohta vastuväiteid.

Eelnõuga laiendatakse selles sättes teise poole kohta sätestatud ka vahendajale, kelle suhtes on kohaldatud § 378 lg 2 p-s 3 nimetatud abinõusid. Sarnaselt kostjaga ei ole vahendajal enamasti võimalik kaasa rääkida hagi tagamise määruse tegemisel, mistõttu on põhjendatud anda talle pärast määruse tegemist võimalus taotleda sellise tagamisabinõu kohaldamist, mis vahendajat tema enda hinnangul kõige vähem koormab.⁵¹ Arvestades, et kohus saab vahendaja suhtes kohaldada üldjuhul vaid § 378 lg 2 p-s 3 nimetatud abinõusid, on vahendaja võimalused pakkuda välja alternatiivseid hagi tagamise abinõusid, millega oleks võimalik ja põhjendatud tema suhtes algselt rakendatud abinõu asendada, siiski üsna piiratud.

Vahendajale on vaja anda õigus taotleda hagi tagamise abinõu muutmist ka seetõttu, et Riigikohtu praktika kohaselt on §-ga 386 hõlmatud ka kohtu õigus otsustada poole põhjendatud taotlusel § 383 järgi antud tagatise suurendamise või vähendamise üle.⁵² Kuna eelnõuga võimaldatakse kohtul teha hagi tagamine või tagamise jätkumine sõltuvaks ka vahendajale tekkiva võimaliku kahju hüvitamiseks tagatise andmisest, on põhjendatud laiendada vahendajale ka §-st 386 tulenevat võimalust taotleda hagi tagamise abinõu muutmist ja esitada vastuväiteid hageja vastavale taotlusele.

Tuginedes § 386 lg-le 2, saab vahendaja taotleda ka hagi tagamise tühistamist, kui asjaolud muutuvad võrreldes hagi tagamise abinõude kehtestamise ajaga, eelkõige kui hagi tagamise alus langeb ära. Taotluse rahuldamine on kohtu diskretsiooniõigus.

- 5) § 387 lg-st 1 tulenev nõue, et kohus toimetab hagi tagamise määruse viivitamatult kostjale kätte, v.a kui hageja taotleb selle edasilükkamist.

Juhul kui kohus rakendab vahendaja suhtes § 378 lg 2 p-s 3 nimetatud abinõud, on vaja toimetada hagi tagamise määrus kätte ka vahendajale. See on vajalik ühelt poolt kohtumääruse täitmiseks, kuid teiselt poolt ka selleks, et vahendaja saaks kasutada õigust esitada määruse peale määruskaebus vastavalt § 390 lg-le 1.

⁵¹ Vt ka TsMS komm II, § 386, p 3.1.1.a.

⁵² RKTkm 11.03.2010, 3-2-1-9-10, p 11. Vt ka TsMS komm II, § 383, p 3.2.4.b.

Kättetoimetamine tähendab määruse vahendajale üleandmist selliselt, et tal oleks võimalik sellega oma õiguste teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda (§ 306 lg 1). Kuna vahendaja ei ole menetlusosaline, ei tulene talle hagi tagamise määruse kättetoimetamise kohustust § 466 lg-st 1.

- 6) § 390 lg-st 1 poolele tulenev õigus esitada määruskaebus mh maakohtu või ringkonnakohtu määruse peale, millega kohus hagi tagas või ühe abinõu teisega asendas, arvestades sama sätte teisest lausest tulenevaid piiranguid Riigikohtule edasikaebamisele.

Lisatava lõikega tagatakse hagi tagamise määruse peale kaebamise õigus ka vahendajale, kelle suhtes on kohaldatud § 378 lg 2 p-s 3 nimetatud abinõud ja kes ei ole üldjuhul menetluse pool § 390 lg 1 tähenduses. Kaebeõiguse tagamine on vajalik, kuna § 378 lg 2 p-s 3 sätestatud abinõud võivad olla vahendajale koormavad, sh tehniliselt, või piirata tema äritegevust, sh mõjutada teenuste kolmandatele isikutele osutamist. Vajadusele tagada vahendajale selles olukorras kaebeõigus viitas Riigikohus oma 29. novembri 2018. a arvamuses eelnõu esimese versiooni kohta⁵³.

Eelnõuga luuakse erisus TsMS § 660 lg-s 1 ja § 696 lg-s 1 sätestatud üldisest põhimõttest, et maakohtu või ringkonnakohtu määruse peale võib seaduse järgi lubatud juhul määruskaebuse esitada “määrusega puudutatud menetlusosaline”.⁵⁴ Nimelt ei ole vahendaja üldjuhul selle menetluse osaline, milles hagi tagatakse. Sarnaseid erisusi on TsMS-is ka praegu.⁵⁵

Vahendajal on § 390 lg-s 1 nimetatud õigus kaevata määruse peale, millega kohus hagi tagas või ühe tagamisabinõu teisega asendas, kui kohaldatud abinõuks oli § 378 lg 2 p-s 3 sätestatud abinõu, s.o kui vahendajat kohustati rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks. Sellega on vahendaja õigus vaidlustada hagi tagamise asjas tehtud määrus piiratud juhtudega, kui määrus teda puudutab ja sellega rikutakse tema õigusi.

- 7) § 391 lg-st 1 tulenev põhimõte, et hagi tagamist taotlenud pool peab hüvitama hagi tagamisega teisele poolele tekitatud kahju, kui (i) jõustub kohtulahend, millega jäetakse tagatud hagi rahuldamata või läbi vaatamata või kui asjas lõpetatakse menetlus muul alusel kui poolte kompromissi kinnitamisega; (ii) ilmneb, et hagi esitamise ajal puudus hagi tagamise nõue või hagi tagamise alus; (iii) enne hagi esitamist tehtud hagi tagamise määrus on tühistatud põhjusel, et hagi ei esitatud tähtaegselt. Lõike 2 kohaselt tagastatakse tagatis hagi tagamist nõudnud poolele,

⁵³ Riigikohtu arvamus on leitav EIS-is: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/57815a01-45c6-465c-909e-895ccf507cf9>.

⁵⁴ Vt ka TsMS komm II, § 390, p 3.1.d ja p 3.4.b. Vt ka RKTKm 14.02.2007, 3-2-1-127-06, p 8.

⁵⁵ Nt TsMS § 281 lg 5, mis võimaldab esitada kohtu määruse peale dokumendi väljaandmisest keeldumise õiguspärasuse kohta määruskaebuse lisaks menetlusosalisele ka isikul, kellelt dokument on välja nõutud.

kui teine pool ei ole esitanud hagi kahju hüvitamiseks kahe kuu jooksul lg-s 1 nimetatud ajast alates.

Kõnealune paragrahv näeb ette kahju hüvitamise erikoosseisu, mille kohaldamise eeldused on sättes ammendavalt reguleeritud.⁵⁶ Eelnõuga lisatava § 378 lg-ga 2² antakse ka vahendajale õigus nõuda sel alusel hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamist. Vastasel juhul tal seda poleks – Riigikohus on märkinud, et § 391 reguleerib hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamist üksnes kohtumenetluse poolte vahel ja ei ole kohaldatav neil juhtudel, kui hagi tagamisega tekitatakse kahju isikule, kes ei olnud selles menetluses pooleks.⁵⁷ Kolmandad isikud võivad hagi tagamist taotlenud isiku vastu esitada kahju hüvitamise nõude deliktiõiguse üldregulatsiooni alusel (nt VÕS § 1043 jj).⁵⁸ TsMS §-st 391 tuleneva kahju hüvitamise erikoosseisu eeliseks deliktiõiguse üldregulatsiooni ees on aga see, et § 391 järgse nõude esitamisel ei ole täiendavalt vaja tõendada kahju tekitamise õigusvastasust, samuti ei vabasta kahju tekitajat vastutusest süü puudumine.⁵⁹ Vajadusele tagada vahendajale võimalus nõuda hagi tagamisega tekitatud kahju hüvitamist viitas ka Eesti Advokatuur oma 5. detsembri 2018. a arvamuses eelnõu esimese versiooni kohta.

Hüvitamisele kuuluva kahju sisu ja ulatus määratakse kindlaks kahju hüvitamise üldsätete alusel (VÕS 7. ptk). Hüvitamisele kuulub kahju, mis on hagi tagamise taotluse esitamisega põhjuslikus seoses ega oleks vahendajale tekkinud, kui hagi ei oleks tagatud (VÕS § 127 lg-d 1 ja 4).⁶⁰ Vahendajale võib tekkida kahju näiteks sellega, kui ta peab kohtu poolt pandud kohustuste täitmiseks (s.o meetmete rakendamiseks rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks) rakendama meetmeid, mis eeldavad olemasoleva toote või teenuse (nt tarkvara) edasiarendamist või lisakulusid tööjõule. Samuti võib vahendajale tekkida saamata jäänud tulu (nt teenuse kasutajatelt saamata jäänud tasud), kuid vastavalt Riigikohtu seisukohale ei ole saamata jäänud tulu § 391 alusel hüvitatav, kuna see ei ole VÕS § 127 lg 2 mõttes hõlmatud TsMS § 391 lg-st 1 tuleneva kohustuse kaitse-eesmärgiga.⁶¹

Lõike 2³ lisamine ei ole sisuline muudatus, vaid sellega viiakse seni § 378 lg 2 teises lauses sätestatud menetluslik meede eraldi lg-sse 2³. Nimetatud abinõu ei sobi § 378 lg-sse 2 (nt eraldi punktina), kuna tegemist ei ole iseseisva hagi tagamise abinõuga, vaid kohtu menetlusliku pädevuse täpsustamisega olukorras, kus hagi tagamiseks taotletakse kostja pangakonto või muu vara arestimist.

Seaduse normitehnilise märkuse muutmine, mida tehakse eelnõu p-ga 3.

⁵⁶ RKTKo 06.06.2018, 2-15-4981/106, p 13.

⁵⁷ Vt RKTKo 14.10.2008, 3-2-1-75-08, p 11.

⁵⁸ Samas, p 15.

⁵⁹ Vt RKTKo 03.06.2008, 3-2-1-49-08, p 13, vt ka TsMS komm II, § 391, p 3.4.2.

⁶⁰ Vt RKTKo 03.06.2008, 3-2-1-49-08, p 15.

⁶¹ RKTKo 06.06.2018, 2-15-4981/106, p 14.

Jõustamisdirektiiv on Eesti õiguses võetud üle mh TsMS-is, kuid seaduse normitehnilises märkuses see ei kajastu. Seetõttu lisatakse seaduse normitehnilisse märkusesse viide jõustamisdirektiivile.

4. EELNÕU TERMINOLOOGIA

Eelnõuga võetakse kasutusele termin „vahendaja“, mis vastab jõustamisdirektiivi art 9 lg-s 1, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2001/29/EÜ art 8 lg-s 3 ja ohtras Euroopa Kohtu praktikas kasutatud terminile *intermediary*. Seni on vahendajat käsitlenud VÕS § 1055 lg 3 p-s 1 kui „isik, kelle teenuseid kolmas isik kasutas õiguse rikkumise eesmärgil“.

5. EELNÕU VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. See aitab tagada Eesti õiguse parema vastavuse jõustamisdirektiivi art-st 9 tulenevatele nõuetele.

6. SEADUSE MÕJUD

Kavandatavate muudatuste eesmärk on võimaldada kiiremat ja efektiivsemat kaitset autoriõiguse, autoriõigusega kaasneva õiguse või tööstusomandiõiguse väidetava rikkumise asjades.

Selleks tehakse ettepanek võimaldada nendes asjades taotleda kohtult hagi tagamise korras nimetatud õiguste rikkumise või vahetult eesmiseva õiguste rikkumise ohu korral rikkuva tegevuse keelamist või vahendaja kohustamist rakendama meetmeid rikkumise peatamiseks või ärahoidmiseks.

Sihtrühmad: autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste omajad, tööstusomandiõiguste (eelkõige kaubamärgid) omanikud, õiguste omajate õigusi teostavad kollektiivse esindamise organisatsioonid (Eesti Autorite Ühing, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing, Eesti Audiovisuaalautorite Liit).

Kavandatavad muudatused avaldavad kaudset mõju majandusele, kuna tänu rikkuva tegevuse kiiremale ja efektiivsemale lõpetamisele tekib vähem kahju. Muudatused tõstavad usaldust õiguskorra vastu ja julgustavad intellektuaalomandi õiguste omajaid oma tsiviilõigusi teostama. Muudatused aitavad vähendada ettevõtete ja kodanike halduskoormust. Samas puudub otsene mõju avaliku sektori töökoormusele. Vähesel määral võib tõusta kohtute töökoormus hagi tagamise taotluste läbivaatamisel, kuid arvestades intellektuaalomandi õiguste rikkumisest tulenevate vaidluste vähesust on see võimalik mõju väga väike.

Eelnevale tuginedes saab muudatuste mõju hinnata väikeseks, kuna tegemist on peamiselt olemasolevate süsteemide peenhäälestamisega. Muudatuste mõju ei vaja põhjalikumat analüüsi.

7. SEADUSE RAKENDAMISEGA SEOTUD RIIGI JA KOHALIKU OMAVALITSUSE TEGEVUSED, EELDATAVAD KULUD JA TULUD

Muudatustega ei kaasne riigile kulusid ega tulusid.

8. RAKENDUSAKTID

Seaduse rakendamiseks ei ole vaja kehtestada uusi rakendusakte ega muuta olemasolevaid.

9. SEADUSE JÕUSTUMINE

Seadus jõustub üldises korras. Seaduse üldises korras jõustumine jätab seaduse rakendajatele mõistliku aja muudatustega tutvuda.

10. EELNÕU KOOSKÕLASTAMINE, HUVIRÜHMADE KAASAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON

Kõnesoleva eelnõu sätted sisaldasid varem tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmise seaduse (apellatsioonimenetluse optimeerimine) eelnõus, mis saadeti ministeeriumidele kooskõlastamiseks ja huvirühmadele arvamuse avaldamiseks 31. oktoobril 2018. Praeguses eelnõus sisalduvate sätete kohta avaldasid arvamust Patendiamet, Eesti Advokatuur ja selle põhiõiguste komisjon, Eesti Autorite Ühing, Eesti Esitajate Liit, Eesti Fonogrammitootjate Ühing, Riigikohus, Tartu Maakohus ja Tallinna Ringkonnakohus, kelle märkustega on eelnõu täiendamisel arvestatud. Seda kajastab seletuskirjale lisatud tabel.

Tulenevalt asjaolust, et eelnõu kooskõlastamisest ja avalikust konsultatsioonist on möödas enam kui aasta ning vahepeal on muutunud Vabariigi Valitsuse koosseis, saadetakse eelnõu täiendatud kujul uuesti kooskõlastamiseks ja huvirühmadele arvamuse avaldamiseks.

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Kultuuriministeeriumile ja Rahandusministeeriumile. Eelnõu esitatakse arvamuse avaldamiseks kohtutele, Eesti Advokatuuri intellektuaalse omandi ja IT-õiguse komisjonile, Õiguskantsleri Kantseleile, Eesti Juristide Liidule, Eesti Kaubandus-

Tööstuskojale, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Teenusmajanduse Kojale, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituudile, Tallinna Ülikooli õigusakadeemiale, Patendiametile, Patendivolinike Kojale, Eesti Autorite Ühingule, Eesti Esitajate Liidule, Eesti Fonogrammitootjate Ühingule, Eesti Audiovisuaalautorite Liidule, Eesti Kirjanike Liidule, Eesti Näitlejate Liidule, Eesti Ajalehtede Liidule, Eesti Ajakirjanike Liidule, Eesti Kirjastuste Liidule, Eesti Rahvusringhäälingule ja Eesti Ringhäälingute Liidule.

Algatab Vabariigi Valitsus 2020. a.

(allkirjastatud digitaalselt)

Raivo Aeg

Justiitsminister